

и позицията му във фолклорното знание. Тази позиция е съотносима и с подчертано по-силния или по-слаб интензитет на търсене, влияещ и на процеса на топосообразуването.

В този смисъл като “най-активно” може да се посочи *хайдуюшкото* съкровище. Чрез него се възпроизвеждат най-много информация, най-много представи и вярвания, и най-вече – добиването му става чрез обир на турска (царска) хазна, по-рядко на бейове, султани и чорбаджии. И със скриването му то е вече *хайдуюшко* (Демирев 2006: 119). Начинът на добиването му – чрез обир – го семантизира като такова.

Решаваща за топосите на хайдуюшкото съкровище е извънзаконовата същност на хайдутина. Да бъде такъв, е възможно единствено и само извън социума (Демирев 2003: 8–9, 36–37). Това е природното, некултурното пространство. А хайдуюшкото пространство в по-голямата си част се проектира върху реалното пространство на планината. Или, казано иначе, същинското хайдуюшко пространство е планината, разбираемо *горе* не само в географски, но и в ценностен аспект (Демирев 2003: 8–9, 36–37). В този смисъл планината като реално пространство, осмислено чрез фолклорно-митологични представи (Мифы народов мира I, 1987: 311–314), се утвърждава като основен носител на топоси на хайдуюшко съкровище, а и на голяма част от топосите на съкровището въобще. Знанието за съкровище е свързано с представата за планината и е част от нейната митологизация (Живкова, Живков 2001: 18). В същия контекст стои и представата за свещената планина (МНМ 1987: 311–314; Бидерман 2003: 335), реализирана в множество локални варианти по посока на конкретната планина. Но тогава трябва да се отчита и характерът на локалната памет и оптиката, която предлага фолклорната култура (Живкова, Живков 2003: 18)

Такъв локален вариант с подчертани характеристики, отвеждащи към идеята за сакралност, е Сливенската планина (Демирев 2004). Според преданията (и не само според тях) билото, върхът ѝ е обсебено от хайдутите (Демирев 2003: 36–37). По подобен начин стоят нещата и в Котленската, и в Твърдишката планина (Демирев 2006).

Варда – етимологически се извежда от глагола *вардя* – ‘пазя’. Място, където се пази. Но като вариант може да се схваща и употребява разговорно като ‘завардя, завардвам’. В Сливенската и в Котленската планини са известни, според преданията, няколко *варди* (Демирев 2006: 194–195). В тези предания *вардите* се осмислят в два плана: 1. Стражеви пост за охрана на главния път *Поща йолу* (Делирадев 1953, I: 264; Русев, Ковачев 1995: 164–168), по който минава *хазната*; и 2. Мястото, където хайдутите завардват тази хазна, обират я и я скриват там.

Стражевите постове са организирани от турската администрация, а с охраняващи функции са натоварвани българи – *мартолози* (Документи I, 1940: 161, № 291). Край с. Жълт бряг има местност *Мартолоз ери*. Не е за из-